

**Микола Носко,
Олександр Проніков,
Наталія Терентьева**

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ПРОЕКТИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

Анотація. Зазначено, що вітчизняні університети інтегруючись у європейське освітньо-інформаційне співтовариство, мають адаптувати пропоновані ними освітні послуги не тільки до національного, а й до міжнародного ринку праці. Проаналізовано концепцію трансформації системи освіти, що базується на таких положеннях: освіта є основою економічного розвитку країни; обґрунтоване відкриття нових престижних конкурентоспроможних спеціальностей, які формуватимуть висококваліфікованих фахівців нового покоління; адаптація освіти до умов ринкової економіки з урахуванням інтеграційних процесів; зміна змісту освіти, послідовне впровадження освітніх та управлінських інновацій і сучасних інформаційно-комунікативних технологій; розвиток ділових зв'язків фахівців із замовниками; корекція моделі фахівця на всіх етапах його підготовки. Доведено, що на зміни освітніх послуг вищої освіти впливає низка факторів: набуття знаннями статусу основного капіталу для суспільного розвитку; скорочення і зміни механізмів державного фінансування освіти; розвиток інформаційних технологій; глобалізація, інтернаціоналізація та європеїзація освіти. Визначено, що динаміка соціально-економічних перетворень зумовлює зміни в підготовці майбутніх учителів в умовах університетської освіти. Випускник університету повинен бути підготовленим до роботи в нових умовах. Підтвердженням інтернаціоналізації освітньої системи представлено досвід Чернігівського регіону щодо реалізації українсько-польських проектів, зокрема, масштабний українсько-польський проект «Шкільна академія підприємництва», який є відповіддю на потребу української освіти реформування в напрямку компетентісно орієнтованого навчання та дефіциту навчальних годин на формування підприємливості й ініціативності.

Ключові слова: українсько-польські проекти, освіта, регіональний досвід, Чернігівщина.

Вступ. Національні інтереси кожної держави вимагають входження її до світового простору, послідовного становлення як впливового елемента європейської спільноти. Цілеспрямоване реформування кожного компоненту національного простору можливе лише внаслідок аналізу соціокультурних, економічних, політичних зрушень у державі в тісній взаємодії з глобалізаційними процесами і тими проблемами, що виникають на шляху інтеграції до європейської та світової спільноти.

Стратегія розвитку університетської освіти полягає у зміцненні національних освітніх систем, їх послідовній інтеграції в європейський та світовий освітній простір. Труднощі, які виникають у різних країнах у ході реформування системи освіти, є специфічними, детермінованими особливостями переходу від індустріального суспільства до суспільства,

побудованого за знаннях, політичною та економічною ситуацією, традиціями, досягнутим рівнем розвитку освіти, рисами національного характеру тощо¹.

Змінилися пріоритети розвитку суспільства, і на початок ХХІ ст. для університетського сектору провідними стали оновлення місії та візії в контексті інтеграційних процесів. Вхідження України у трансконтинентальну систему інформації вимагає синхронізації процесів розвитку вищої освіти з такими загальними тенденціями розвитку людського суспільства як: зміна парадигми освіти (з монопарадигми на поліпарадигму), подвійна спрямованість освіти (базування на досвіді й знаннях минулого, що ґрунтується на пізнанні дійсності, пояснює вже пізнаний світ, вивчає людське суспільство та саму людину на підставі наявних знань – підтримуюча освіта; утвердження освіти, що пояснює взаємодію людини зі світом, реалізує перетворення, спрямовані на розвиток творчої перетворювальної діяльності – інноваційна освіта, результатом якої є розвиток інноваційного мислення, формування постійної потреби в саморозвитку і творчості, заснування і постійне вдосконалення методології перетворення власного «Я», суспільства і природи)².

ХХІ ст. притаманні нові вектори розвитку світової університетської освіти, які є безпосереднім та логічним продовженням тенденцій розвитку, притаманних періоду Другої академічної революції. Офіційно Друга академічна революція бере свій початок з 1969 р. із введення до наукового обігу терміну «суспільство знань» (Knowledge society; П. Дракер, 1969) як трансформації терміну «суспільство, яке навчається» (Р. Хатчинс, 1968) і являє собою зміни, що відбулись у системі європейської вищої освіти в контексті переходу до К-суспільства. На засіданні Римського Клубу (1976) провідними науковцями того часу було представлено і обґрунтовано початок нового етапу в розвитку суспільства – «сучасність», початок якої зумовлений впровадженням комп'ютерних технологій в різні галузі господарства у цілому, і в освітню зокрема. Зміна типу суспільства та запровадження нових технологій в сферу освіти спричинили зміни форм і методів, організації освітнього процесу у навчальних закладах Європи. Зміни в освітній сфері у цілому викликали потребу реорганізації вищих

¹ Терентьєва Н.О. Розвиток університетської освіти України періоду незалежності: інтеграційний та акмеологічний напрями. В кн.: Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти: монографія. – Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – С. 498-499.

² Терентьєва Н.О. Інтеграція університетської освіти України в європейський освітньо-інформаційний простір: різновекторність прояву. Сучасна наука і освіта: нові реалії і наукові рішення: зб. наук. пр., підготовлений за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася на базі Варненського університету менеджменту (Болгарія, 1-13 липня 2017 р.). – С. 335-336.

навчальних закладів, особливо університетського сектору, оскільки саме університети виступають флагманами змін зберігаючи при цьому сталість та традиційні підходи до організації освітнього процесу³.

Інтегруючись у європейське освітньо-інформаційне співтовариство, вітчизняні університети мають адаптувати пропоновані ними освітні послуги не тільки до національного, а й до міжнародного ринку праці. Нам імponує концепція трансформації системи освіти, яка базується на таких положеннях: освіта є основою економічного розвитку країни; обґрунтоване відкриття нових престижних конкурентоспроможних спеціальностей, які формуватимуть висококваліфікованих фахівців нового покоління; адаптація освіти до умов ринкової економіки з урахуванням інтеграційних процесів; зміна змісту освіти, послідовне впровадження освітніх та управлінських інновацій і сучасних інформаційно-комунікативних технологій; розвиток ділових зв'язків фахівців із замовниками; корекція моделі фахівця на всіх етапах його підготовки. На зміни освітніх послуг вищої освіти впливає низка факторів: набуття знаннями статусу основного капіталу для суспільного розвитку; скорочення і зміни механізмів державного фінансування освіти; розвиток інформаційних технологій; глобалізація, інтернаціоналізація та європеїзація освіти.

На сучасному етапі саме реформа освіти є найвідповідальнішим сектором змін, що стосується не лише майбутнього країни в цілому, а й безпосередньо кожної молодої людини. Динаміка соціально-економічних перетворень зумовлює зміни в підготовці майбутніх учителів в університетах.

Міністерством освіти і науки України у 2016 р. підготовлено інноваційний документ – «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти», який пройшов широке громадське обговорення⁴. У ньому визначено покрокову реалізацію освітньої реформи на період до 2029 р., сформовано нову освітню мету, розроблено концептуальні засади реформування, що зорієнтовані на зближення української освіти з європейською. З початку XXI ст., в умовах пошуку та модернізації змісту шкільної освіти, важлива допомога надана Україні міжнародними освітніми організаціями щодо визначення рамки ключових компетентностей.

В основу реформування вітчизняних освітніх програм покладено ідеї прогресивного досвіду країн Європейського Союзу. Зокрема, основними

³ Терентьева Н.О. Вектори розвитку університетської освіти України (XXI століття). Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки, 2017. – № 3. – С. 130-138.

⁴ Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. – [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#n8>.

орієнтирами визначено такі нормативно правові акти: Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу; Ключові компетентності для навчання впродовж життя (Європейські орієнтири) (2006)⁵; Стратегія соціально-економічного розвитку Європейського Союзу на період до 2020 року: Звіт Eurydice: Навчання підприємливості у навчальних закладах (2016)⁶.

З метою сприяння національним реформам у країнах Європейського Союзу та обміну інформацією, для освітян і всіх, хто навчається, заради досягнення узгодженості та підтримки таких сфер як працевлаштування та соціальна політика, розроблено спільну рамку ключових компетентностей. Країни Європейського Союзу визначили вісім ключових компетентностей для навчання впродовж життя, які стали рамковими засадами сучасної освіти в Європі⁷.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017)⁸, одна з важливих вимог до сучасного педагога – це формування у здобувачів освіти ключових компетентностей. Шкільні навчальні програми з усіх предметів відображають засадничі ідеї Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011) і концепції «Нова українська школа» (2016). У них визначено наскрізні змістові лінії: громадянська відповідальність, екологічна безпека та сталий розвиток, здоров'я і безпека, підприємливість та фінансова грамотність. Наскрізні лінії допоможуть ефективно поєднувати декілька освітніх завдань у процесі викладання усіх шкільних предметів. Реалізація змістових ліній у рамках окремих предметів вимагає змін у традиційних методах співпраці з учнями.

Наскрізні змістові лінії інтегрують зміст навчальних предметів шкільного курсу, корелюються з окремими ключовими компетентностями і сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях.

З метою надання Україні допомоги у здійсненні освітніх реформ у 2014 р. Центр Розвитку Освіти у Варшаві розпочав реалізацію польсько-українського проекту «Уроки з підприємницьким тлом», спрямований на підтримку суспільно-економічного сталого розвитку країни на основі

⁵ Про основні компетенції для навчання протягом усього життя. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європи від 18 грудня 2006 року. – [Електронний ресурс]. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975.

⁶ Entrepreneurship Education at School in Europe. European Commission/EACEA/Eurydice, 2016. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 238 p.

⁷ Про основні компетенції для навчання протягом усього життя. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 18 грудня 2006 року. – [Електронний ресурс]. – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975.

⁸ Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

виконання заходів, мета яких – підвищення рівня освіти і професійної кваліфікації через запровадження елементів підприємницької освіти у школі не тільки на уроках, економіки чи основ підприємницьких знань, а й у рамках інших шкільних предметів. Проектом передбачено виконання наступних цілей: створення системи партнерства з метою сприяння сталому соціально-економічному розвитку України, у прийнятті заходів для підвищення рівня освіти та професійної кваліфікації суспільства шляхом впровадження елементів бізнес-освіти в школі; розвиток серед учнів та викладачів компетентності ініціативності і підприємливості.

Тематика з питань підприємництва увійшла до тем таких навчальних предметів: математика, фізика, хімія, біологія, основи екології, географія, економіка, інформатика, українська мова, історія, правознавства, людина і світ, світова література, англійська мова, польська мова, психологія, образотворче мистецтво, трудове навчання. Було також надано поради керівникам шкіл. За результатами проекту укладено і видано колективну публікацію, а саме – посібник «Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали» із методичними рекомендаціями про організацію інтегрованих уроків з «підприємницьким тлом» та взірцевими конспектами таких уроків⁹.

Унаслідок співпраці з польськими освітянами реалізовано масштабний українсько-польський проект «Шкільна академія підприємництва». З 2012 по 2014 рр. проектом охоплено 24 області України, підготовлено 67 тренерів-регіональних лідерів, залучено близько 650 вчителів та майже 9000 школярів, створено понад 210 шкільних клубів підприємництва, підготовлено 2 публікації: електронний посібник «Шкільний клуб підприємництва: Вчимося діяти» та «Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали», створено інтернет-платформу методичної підтримки¹⁰. Проект є відповіддю на потребу української освіти реформування в напрямку компетентно орієнтованого навчання та дефіциту навчальних годин на формування підприємливості й ініціативності.

Упровадженню наскрізної змістовної лінії «підприємливість та фінансова грамотність» сприятимуть наступні чинники: *застосування інтерактивних методів навчання* (ці методи дозволяють змоделювати життєві ситуації на уроках і спонукати учнів мислити, спілкуватися і діяти); *проектна діяльність* (завдяки навчальним проектам учні вчаться застосовувати знання на практиці, працювати в команді над конкретним завданням, презентувати свої результати, шукати інформацію з різних

⁹ Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали; за заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. – Варшава: Сова, 2014. – 399 с.

¹⁰ Шкільна академія підприємництва. – [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.sae-ukraine.org.ua/>.

стандарту – 505 учнів 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів; на профільному рівні – 49 учнів 10–11 класів. У гімназії № 3 та загальноосвітніх навчальних закладів I–III ст. № 15 запроваджено викладання нового курсу за вибором «Фінансова грамотність» за програмами, рекомендованими Міністерством освіти і науки України.

У цих школах проведено анкетування учнів старших класів щодо визначення рівня знань з фінансової грамотності. У межах вивчення вибіркового курсу «Фінансова грамотність» учні взяли участь у Всеукраїнському конкурсі відео кліпів «Заощаджуй», організатором якого був Національний банк України. Крім того в усіх загальноосвітніх навчальних закладів міста проведено День фінансової грамотності, в рамках якого з учнями 1–11 класів проведено тематичні бесіди, вікторини, інтелектуальні ігри, переглянуто відеоматеріали; здійснено віртуальні екскурсії у музей грошей Національного банку України; організовано зустрічі з представниками Приватбанку. У жовтні 2014 р. на базі Ніжинської гімназії № 3 відбувся міський турнір юних економістів, у якому брали участь команди учнів 10–11 класів з усіх шкіл міста.

Актуальним у шкільній економічній освіті на Чернігівщині є впровадження нового предмета за вибором «Основи податкових знань», який розширює світогляд учнів, збагачує їх лексику поняттями зі сфери оподаткування, економіки і права. Програма курсу за вибором «Основи податкових знань» укладена для учнів 9-х класів з поглибленим вивченням суспільно-економічних предметів та спрямована на реалізацію допрофільної підготовки школярів. Засобами предмету відбувалось розширення уявлення здобувачів освіти про державу та її функції, ознайомлення з законами і правилами оподаткування, розкриття суті й ролі податків у економічному житті України. Значну увагу при вивченні курсу приділено реалізації виховної та розвивальної мети уроку, а не тільки навчальної¹².

Висновки. Залишаються актуальними завдання щодо: активної участі педагогічних працівників у вдосконаленні організації та модернізації змісту шкільної освіти на національних засадах з урахуванням регіональних особливостей і передового досвіду; використання потенціалу активних та інтерактивних методів навчання, які допомагають учням набути економічні знання й вміння, сформувати навички в умовах ринкової економіки.

Для України в цілому характерними є зниження якості освітніх послуг внаслідок вимушеного пошуку додаткових джерел прибутку; низький рівень мобільності (потенційно талановиті випускники університетів не

¹² Пронікова І. В., Давиденко А. А. Виховання підприємницьких рис на уроках фізики. Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали; за заг. ред. Є. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. – Варшава: Сова, 2014. – С. 90-91.

знаходять вакансії для роботи на викладацьких чи дослідницьких посадах); меритократія у закладах вищої освіти (прагнення університетів залучати на роботу знаних фахівців, що підвищить рейтингові позиції закладу, а не вкладати ресурси у підготовку власних кадрів); старіння професійного кваліфікованого викладацького складу, що не сприяє високій якості освіти, яка надається закладами вищої освіти. Спостерігається також протистояння / напруженість між університетами так званого «світового класу» та масовими вищими навчальними закладами внаслідок введення міжнародних рейтингів. Це зумовило зміну характеру викладання, навчання та освітніх програм (у бік антифундаменталізації), зміну фінансування вищої освіти (суспільна користь – особистісна вигода), зміну професійної діяльності викладача (бюрократизація, постійна стресогенність, підвищені навантаження, нестабільність), ускладнення кваліфікаційних структур та підзвітності тощо¹³.

Отже, хотілось би вірити і працювати задля того, щоб інтеграційні процеси в їх сучасному прояві не зруйнували ті продуктивні напрацювання, якими пишається система вітчизняної університетської освіти; були не односторонньо спрямованими (окремі зарубіжні ідеї впроваджуються у вітчизняний освітній простір без адаптації до існуючих вимог), й забезпечували можливість для поширення вітчизняного досвіду та наукових напрацювань, які не мають фінансової підтримки з боку держави.

Бібліографія

1. Entrepreneurship Education at School in Europe. European Commission/EACEA/Eurydice, 2016. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. – 238 p.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.09.2018).
3. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 року. – [Електронний ресурс]. – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (дата звернення: 08.01.2018).
4. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 року. – [Електронний ресурс]. – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (дата звернення: 08.01.2018).
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до

¹³ Терентьева Н.О. *Інтеграція університетської освіти України в європейський освітньо-інформаційний простір: різновекторність прояву. Сучасна наука і освіта: нові реалії і наукові рішення: зб. наук. пр., підготовлений за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася на базі Варненського університету менеджменту (Болгарія, 1–13 липня 2017 року).* – С. 334-339.

2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. – [Електронний ресурс]. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#n8> (дата звернення: 07.05.2018.)

6. Пронікова І. В. Економічне виховання – основа формування життєвої компетентності молоді // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 120. – С. 175-178.

7. Пронікова І. В. Фінансова грамотність як складова економічного виховання учнівської молоді // Наукові Записки малої академії наук: збірник наукових праць. Серія: Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 9. – С. 187-195.

8. Пронікова І. В., Давиденко А. А. Виховання підприємницьких рис на уроках фізики. Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали; за заг. ред. Є. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. Варшава: Сова, 2014. – С. 90-91.

9. Терентьєва Н.О. Вектори розвитку університетської освіти України (XXI століття). Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – 2017. – №3. – С. 130-138.

10. Терентьєва Н.О. Інтеграція університетської освіти України в європейський освітньо-інформаційний простір: різновекторність прояву. Сучасна наука і освіта: нові реалії і наукові рішення: зб. наук. пр., підготовлений за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася на базі Варненського університету менеджменту (Болгарія, 1-13 липня 2017 року). – С. 334-339.

11. Терентьєва Н.О. Розвиток університетської освіти України періоду незалежності: інтеграційний та акмеологічний напрями. В кн.: Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти: монографія. – Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – С. 497-520.

12. У рамках програми польської співпраці підбито підсумки проекту «Шкільна академія підприємництва». – [Електронний ресурс]. – URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2015-12-08-pidbito-pidsumki-proektu-v-ramkah-programi-polskoj-spivpraczi-%C2%ABshkilna-akademiya-pidpriemnicztva%C2%BB> (дата звернення: 15.02.2018).

13. Уроки з підприємницьким тлом: навчальні матеріали; за заг. ред. Є. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. – Варшава: Сова. – 2014. – 399 с.

14. Шкільна академія підприємництва. – [Електронний ресурс]. – URL : <http://www.sae-ukraine.org.ua/> (дата звернення: 17.04.2018).

**Mykola Nosko,
Oleksandr Pronikov,
Natalia Terentieva**

UKRAINE AND POLISH PROJECTS: REGIONAL EXPERIENCE

Summary. *In the article, the authors noted that by integrating into the European educational and information community, domestic universities have adapted their educational services not only to the national, but also to the international labor market. Analyzed the concept of transformation of the education system, which is based on the following provisions: education is the basis of the economic development of the country; reasonable opening of new prestigious competitive specialties, which will form highly qualified specialists of the new generation; adaptation of education to*

the conditions of a market economy, taking into account integration processes; changing the content of education, the consistent introduction of educational and management innovations and modern information and communication technologies; development of business relations of specialists with customers; correction of a specialist model at all stages of its preparation. It is emphasized that changes in the educational services of higher education are influenced by a number of factors: the acquisition of knowledge of the status of fixed capital for social development; reductions and changes in public financing mechanisms for education; information technology development; globalization, internationalization and Europeanization of education. Scientists argue that the dynamics of socio-economic transformation leads to a change in the training of future teachers in a university education. A university graduate must be prepared to work in new conditions. Confirmation of the internationalization of the educational system presents the experience of the Chernihiv region in the implementation of Ukraine-Polish projects, in particular, the large-scale Ukrainian-Polish project School Academy of Entrepreneurship, which is a response to the need for Ukrainian education reform in the direction of competently oriented education and the lack of training hours for the development of entrepreneurship and initiative.

Key words: *Ukrainian-Polish projects, education, regional experience, Chernihiv region.*

**Mykoła Nosko,
Oleksandr Pronikow,
Natalia Terentiewa**

UKRAIŃSKO-POLSKIE PROJEKTY: DOŚWIADCZENIE REGIONALNE

Streszczenie. *W artykule autorami zaznaczono, że integrując się w europejską edukacyjną-informacyjną wspólnotę ojczyste uniwersytety powinny adaptować oferowane przez ich oświatowe usługi nie tylko do narodowego, ale i do międzynarodowego rynku pracy. Przeanalizowano koncepcję transformacji systemu edukacji, który bazuje się na takich przepisach : edukacja jest podstawą ekonomicznego rozwoju kraju; uzasadnione odkrycie nowych prestiżowych konkurencyjnych fachów, które będą formowały wysokowykwalifikowanych fachowców nowego pokolenia; adaptacja edukacji do warunków rynkowej gospodarki z uwzględnieniem integracyjnych procesów; przemiana treści edukacji, konsekwentne wprowadzenie edukacyjnych i administracyjnych innowacji i współczesnych informacyjno-komunikatywnych technologii; rozwój rzeczowych związków specjalistów ze zleceniodawcami; korekcja modelu fachowca na całym etapie jego przygotowania. Zaakcentowano uwagę, że na przemianę usług edukacji wyższej wpływa szereg czynników: odzyskanie wiedzy statusu kapitału zakładowego dla społecznego rozwoju; skrócenie i przemiany mechanizmów państwowego finansowania edukacji; rozwój informacyjnych technologii; globalizacja, umiędzynaradawianie się i europeizowanie edukacji. Określono, że dynamika społeczno-ekonomicznych przekształceń determinuje przemiany w przygotowaniu przyszłych nauczycieli w warunkach uniwersyteckiej edukacji. Absolwent uniwersytetu musi być przygotowany do pracy w nowych warunkach. Prezentowano przez potwierdzenie umiędzynaradawiania się systemu edukacyjnego doświadczenie Czernihowskiego regionu codo realizacji ukraińsko-polskich projektów, w*

szczegółności, ukraińsko-polski projekt wielką na skalę "Szkolna akademia przedsiębiorczości", który jest odpowiedzią na zapotrzebowanie ukraińskiej edukacji reformowania na kierunek kompetentnościowego orientowanego nauczania i deficytu edukacyjnych godzin na kształtowanie przedsiębiorczości i inicjatywy.

Słowa kluczowe: projekty ukraińsko-polskie, edukacja, doświadczenie regionalne, region Czernihów.